

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

У претходном чланку разматрали смо питање да ли је требало прихватити диктат из Рамбујеа или је требало ризиковати рат [1](#). Сада ћемо размотрити једну другу опцију: да ли је, у јуну 1999, требало прихватити Ахтисаријев мировни план, или је требало издржати "још мало", до неке боље понуде?

Да се мир што пре склопи, макар и по цену прихватања свих америчких услова, тражио је Вук Драшковић, тадашњи потпредседник Савезне владе. Он се 25. априла 1999. појавио на телевизији Студио Б, коју је надзирала његова странка, и позвао Милошевића на уступке и што брже склапање мира [2](#). Три дана доцније Драшковић је избачен из Савезне владе. Насупрот Драшковићу, стајао је Шешељ, потпредседник српске владе, који је тражио да се Ахтисаријев мировни план одбије и рат настави. Радикали не само да су у скупштини гласали против Ахтисаријевог плана, него су и њихови министри, из протеста забог "капитулације", 14. јуна 1999, предали оставке у влади.

Истина, радикали су се, пошто су им понуђена нова потпредседничка и министарска места у Савезној влади, врло брзо предомислили и одлучили да се још мало "жртвују" и остану на власти. Али, било је и других озбиљних аутора који су сматрали да је Милошевић прерано попустио. Један од њих био је Бошко Мијатовић [3](#). Он је у раду "Зашто је Милошевић капитулирао" изнео неколико аргумената зашто је требало одбити Ахтисарија и наставити отпор до повољније понуде.

Најпре, без обзира на најстрашније бомбардовање, Војсци Југославије није била нанесена нека већа штета. НАТО се хвалио да је побио "више од 10.000 српских војника", али број мртвих бораца није износио више од 546 војника и 138 полицајаца [4](#). НАТО се дичио са 93 уништена тенка и 153 оклопна транспортера ВЈ. Међутим, када је рат стао и започело повлачење српске војске са Косова, изронило је "најмање 220 тенкова и више од 300 оклопних транспортера"

[5](#)
. На целом Косову, према извештају самог НАТО-а, нађени су уништени остаци само "26 тенкова или самоходних артиљеријских оруђа"

[6](#)

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

. Бомбардовање је нанело много штете цивилним објектима, али не и нашој војсци. Да би војска била савладана, требало је ступити чизмом на српско тло.

Копнена интервенција, међутим, није била нарочито извесна због снажног отпора дела западне јавности. Зато Мијатовић и сматра да је требало само још мало издржати и сачекати неку повољнију мировну понуду. "Калкулација начињена на основу државних интереса Србије била би сасвим другачија. На пример: ко може дуже да издржи – Србија или НАТО. Ми страдамо, али се то још може трпети. Они можда не смеју да прошире листу циљева за бомбардовање, због свог јавног мњења, нити могу да знатније интензивирају ваздушну кампању. Изгледа да за копнену инвазију још не постоји политичка воља, а и треба им пуно времена. Два фактора притискају НАТО – први је време, јер Запад не сме да дочека зиму како се милион Албанаца не би смрзло на отвореном, а други је пад рејтинга рата у западном јавном мњењу – тако да им је потребно брзо решење. Уколико издржимо још неколико недеља, могуће је да Запад мало попусти. Не треба нам велико попуштање: на пример, прихватимо све што траже, уз услов да Руси добију свој сектор на северу. Тиме би била створена реална шанса за каснију поделу покрајине" [7](#).

Дакле, да је Милошевић издржао још мало, каже ово становиште, било би свакако још цивилних жртава, али бисмо на крају ипак добили бољу мировну понуду. Што ће рећи, северни део Косова данас би био под нашом контролом. Колико је овакво гледиште реално?

Као први фактор који морамо да имамо у виду јесте руско држање. Уз чврсте Русе, Србија је заиста могла да избори бољу мировну понуду. Међутим, тадашња Јељцинова Русија није била садашња, Путинова обновљена велесила. Русија је 1998. биле претрпела финансијска слом. Када је започело бомбардовање, Русија је била усред преговора са САД о позајмици вредној 11-15 милијарди долара. Њена војска је такође убрзано пропала, па је постојао само привид равноправности Русије и САД на међународној позорници. Када је НАТО напао Србију, Русија је показала своју срцбу повлачењем представника из НАТО штаба у Бриселу. Али ништа друго није урадила. Србија не само да није примљена у војни савез Русије и Белорусије, као што је Милошевић тражио. Она није добила ни очекивану помоћ у наоружању којим би могла да нанесе веће губитке нападачу (попут ракетних противавионских постројења С-300 "тор", "бук" и "тунгуска"). Све што су Руси Милошевићу нудили било је посредовање у преговорима са НАТО-ом.

Али, и то руско посредовање није било особито успешно. Милошевић је нудио да се

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

повуче са Косова под следећим условима: да међународне војне снаге које тамо дођу буду под заставом УН и без војника из земаља нападача; да на Косову остане 20.000 војника и полицајаца из Србије; и да одмах престане бомбардовање. Американци су, међутим, захтевали да језгро војске која дође на Косово чине јединице НАТО-а, а да све српске снаге оду одатле. Са чврстим Русима иза себе, Србија је у преговорима могла доста тога да извуче. Међутим, Руси су пристали на крајње неповољне преговарачке услове. Прво, да САД, ЕУ и Русија најпре заједно утврде текст мировног предлога, па да се он онда Србији саопшти по начелу "узми или остави". Дакле, Србија није могла ништа да утиче на мировни план, већ само да се препусти доброј вољи и заштити Русије и да се нада да ће тај план бити за њу што повољнији. И друго, Руси су пристали да у екипи која припрема мировни предлог буду мањина. Амерички преговарач био је Строб Талбот (Strobe Talbott), заменик државног секретара САД. Представник ЕУ био је Марти Ахтисари из Финске, земље која није била чланица НАТО-а, али јесте била чланица ЕУ. Ахтисари је био потпуно амерички човек, тако да су САД практично имале двојицу представника у преговарачком тиму. Коначно, и за Виктора Черномирдина, Јељциновог премијера (1993-98) и руског представника у тиму, важило је да је заправо "најомиљенији вашингтонски Рус", како је то за њега лепо написао Ноам Чомски [8](#).

Черномирдин је 2. јуна, на последњем тројном састанку у Петерсбершком замку крај Бона, из разлога који нису потпуно јасни [9](#) прихватио сва три америчка услова за мир: НАТО на Косову, потпуно повлачење Србије и заједничко "узми или остави" Милошевићу. Затим су Черномирдин и Ахтисари одлетели за Београд и Милошевићу прочитали план од десет тачака. Милошевић ни око чега није могао да преговара, имао је само да каже: да или не. Када је затражио да погледа штиво споразума, испоставило се да му чак нису донели ни примерак за њега!

[10](#)

. Док су неки присутни Срби, као Милан Милутиновић, били видно љути, писао је Ахтисари у својим мемоарима, Милошевић је задржао хладнокрвност. Он је морао да донесе одлуку која је имала озбиљне консеквенце и зато није смео да дозволи да га обузме бес.

Предност Ахтисаријевог плана у односу на Рамбује био је то што није више било одредби о шетњи НАТО војника по Србији. По понуђеном споразуму НАТО се задржавао само на Косову. Уз то, споразум је садржавао и одредбе које су могле бити схваћене као донекле вредне дотадашњег ратовања. Косово је, рецимо, чланом 3, стављено под протекторат УН, дакле, не НАТО-а и ЕУ, као по споразуму из Рамбујеа. Члан 9 је чак најављивао и извесну могућу новчану помоћ ради "обнове и стабилизације кризног подручја". Дакле, понуда је ипак садржала макар нешто за шта би се човек могао ухватити како би рекао да се није ратовало узалуд.

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

Са друге стране стојала је претња копненом интервенцијом. У западној штампи је већ током маја помињана бројка од 200.000 западних војника, који би, до истека лета, могли бити послани на српске границе. Западна јавност је, из НАТО центара, полако припремана за копнени рат. Истраживања јавног мњења показивала су да већина грађана две најважније европске НАТО земље – Британије (51%) и Француске (53%) – подржава копнени напад на Србију [11](#). Преносила су се и мишљења да ће рат у Србији бити далеко лакши од оног у Вијетнаму – због приступачнијег земљишта, војно слабијег противника и његове међународне осамљености. Помињала се и могућност непосредног копненог напада на Београд, са тла Мађарске (

Време

, 22. мај 2000, стр. 5). Ово последње изгледало је тим вероватније с обзиром да су Бачка и Банат, рушењем мостова, већ били одсечени од остатка Србије. Једнако одсечени били су и Косово и Црна Гора. Српска војска, истина, још увек није много страдала. Али, многи су постављали питање: какве шансе има Војска Југославије, састављена од регрута и резервиста, и опхрвана капитулантским и дефетистичким расположењем из цивилног окружења, против 200.000 НАТО професионалаца?

Тек касније ће се појавити и сведочења да је копнени напад на Србију, у мају и јуну 1999, био више пропагандна претња него готов план. "Прилично сам сигуран у то да НАТО не би успео постићи сагласност о започињању копненог рата", писао је Ахтисари. "Тадашњи командант НАТО-а, генерал Кларк, признао ми је крајем априла 1999. године да је ваздушни рат уживао извесну подршку у НАТО-у, али копнени рат никакву" [12](#). У Европи су једино Британци били за то да се рат прошири на копно, док су Француска и Немачка биле изричито против. Француски председник Жак Ширак расуђивао је "да се копнени рат не може започети јер би довео до распада НАТО-а, наљутио Русију и довео до губитака"

[13](#)

. И немачки канцелар Шредер делио је исто мишљење. Он је, чак, страховао да би његова влада "могла пасти до Ивањдана ако се не престане са бомбардовањем"

[14](#)

. Мађари су такође одбацивали сваку помисао да њихово земљиште послужи као основа за најезду на Србију. Они су се плашили страдања мађарске мањине на северу Бачке и Баната. Зато су Американци, заједно са Британцима, три дана пре него што је Милошевићеву понуђен Ахтисаријев папир, завршили нацрт плана инвазије из Албаније, назван "Б-минус" (

Observer

, 18. јули 1999

[15](#)

). Али, још 2. јуна у Пентагону је било више противника копнене интервенције него присталица, и план још увек није био званично усвојен (

New York Times

, 3. јуни 1999

[16](#)

).

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

Можемо се, заиста, запитати да ли је Милошевић исправно поступио што је прихватио понуђени споразум? Копнени напад, почетком јуна, можда стварно није био на видику. Али, шта би се десило да је Милошевић чекао још три месеца да се Американци преломе, убеде савезнике и довуку војску на границе Србије, па да тек онда прихвати мир? Не би ли још пола Србије било сравњено са земљом? Колико би још цивила, за тих три месеца, погинуло у зверском НАТО бомбардовању? Мислим да се не бисмо смели заваравати у погледу намера и окрутности НАТО-а. За та три месеца, вође НАТО-а су биле у стању да терористичко бомбардовање претворе у истребљивачко.

Да за НАТО вође цивили не представљају ништа видело се у случају бомбардовања РТС-а. Реч је било о чисто цивилној згради у којој није било војске. Бомбардовати РТС јесте значило бити спреман на хладнокрвно убиство цивила. НАТО је, 23. априла, управо то урадио. Погинуло је шеснаест нижих службеника - од шминкерки до расветљивача. "Бомбардовање телевизије било је демонстрација немилосрдности", вели Игњатијев, тај овлашћени тумач размишљања из Брисела [17](#). Ми смо имали посао са крајње хладнокрвним и бездушним противником. Порука НАТО вођа, тог 23. априла, била је јасна: не занимају нас ваше цивилне жртве. Ваше цивилне жртве - ваш проблем.

Натовским генералима, уопште, било је доста исмевања и прекора због неуспеха у заустављању Милошевића на Косову. Срби су већ ионако били довољно оцрњени у западној јавности да би се више ико сажалио на њих. Из Ахтисаријеве књиге лепо се види намера Американаца да, одбије ли Милошевић јунски папир, притисну Русе како би ови напустили Србију и дозволили једну резолуцију УН против СРЈ. Питање је колико би се Јељцинова Русија могла одупирати том притиску, поготово што је Ахтисаријев предлог формално био и руски предлог. Без руског вета, НАТО би добио официјелно покриће од Савета безбедности. Истина, Кинези јесу били љути због бомбардовања њихове амбасаде у Београду. Али, велико је питање да ли би због тога одустали од начелног става да у не-кинеским питањима избегавају коришћење вета. Дакле, вероватно би, после Милошевићевог одбијања Ахтисаријевог плана, била донесена резолуција УН крајње неповољна по Србију. Са тим папиром у рукама, НАТО би од Србије могао да ради шта хоће. Ништа више не би спречило библијски излив челика и огња по нашим домовима и нашој деци.

Треба рећи да је приликом заузимања Ирака, 2003, убијено 30.000 ирачких војника и 7.000 цивила [18](#), а да је број жртава током окупације нарастао на преко милион [19](#). Милошевић је, у тренутку када је требало да донесе одлуку, имао пред собом пример потискивања Ирачана из Кувајта, у Заливском рату (1991). То потискивање је Ирачане стајало најмање 20.000 војних и цивилних жртава [20](#)

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

. Дакле, требало је донети одлуку имајући у виду све: и нова разарања и цивилне жртве, и окрутност и надмоћност нападача, али и добро држање наше војске и пољуљаност кредибилитета НАТО-а у делу западне јавности. Шта одлучити и како преломити?

То је посао, али и мука и величина државника: преузети одговорност, ризиковати пораз и бити крив за узалудне жртве, или створити шансу и победом оправдати ризик, страдање и крв. Милошевићу није било лако да одлучи. Никома не би било, ко год да је био на његовом месту. Он је своје урадио и прекинуо рат. Колико нас би било спремно да донесе одлуку да се рат настави? Таква одлука не би била лака чак ни са информацијама којима сада располажемо, а камо ли са онима којима је располагао Милошевић. Он је правио много грешака. Али, прекид рата 1999. можда и није била велика грешка. Косово се није предало без борбе, али ни борба није била бесмислена и самоубилачка. Те 1999. стварно је вероватно урађено све што се могло и морало. Данас можемо само да се питамо: да ли смо и у протеклих десет година урадили оно што смо сви заједно учинили у тој херојској и страшној 1999. години?

1 «Да ли је требало "капитулирати"?» <http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/da-li-je-trebalo-qkapitulirati-q.html> [^] 2 Његово излагање се може наћи у Вук Драшковић, Подсећања. Београд (2001): "Српска реч", стр. 325-338.

[
^
_]
]

3 Бошко Мијатовић: "Зашто је Милошевић капитулирао", Посебно издање часописа Нова српска политичка мисао (1999), свеска 1: "Српски дискурс рата". Београд, стр. 191-197.

[
^
_]
]

4 "Пресуда у кривичном поступку против оптужених Вилијем Клинтон, Медлин Олбрајт, Ентони Блера, Робина Кука, Џорџа Робертсона, Жака Ширака, Ибера Ведрина, Алена Ришара, Герхарда Шредера, Јозефа Фишера, Рудолфа Шарпинга, Хавијера Солане и Веслија Кларка", коју је донело веће Окружног суда у Београду, 21. септембра 2000. године. Српска слободарска мисао, год. 1, бр. 5, стр. 657-663; стр. 662.

[
^
_]
]

5 АФП, 2 јули 1999; Мијатовић, 1999:192; процена британских војних извора је била чак 250 тенкова и 450 оклопних транспортера (Време, 25. септембар 1999, стр. 8).

[

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

^
_

6 Наведено у: Време, исто, стр. 9.

[
^
_

7 Мијатовић, 1999:196-7.

[
^
_

8 Noam Chomsky: Нови милитаристички хуманизам: лекције Косова, Београд (2000):
Филип Вишњић, стр. 130.

[
^
_

9 Бар по Ахтисаријевим мемоарима: Martti Ahtisaari, Мисија у Београду. Београд, 2001:
Филип Вишњић, стр. 170.

[
^
_

10 Ахтисари, 2001:174-5.

[
^
_

11 Време, 5. јун 1999, стр. 8.

[
^
_

12 Ахтисари, 2001:30.

[
^
_

13 Ахтисари, 2001:67.

[
^
_

14 Ахтисари, стр. 60; 160.

[
^
_

15 према: Мијатовић, 1999:194.

Да ли је требало издржати "још мало"?

Пише: Слободан Антонић
недеља, 12 април 2009 12:03

[

[^](#)

]

16 Исто

[

[^](#)

]

17 Ignatieff, Michael (2001): Виртуелни рат, Београд: FreeB92, стр. 134.

[

[^](#)

]

18

http://en.wikipedia.org/wiki/2003_invasion_of_Iraq

[

[^](#)

]

19

http://en.wikipedia.org/wiki/Iraq_War

[

[^](#)

]

20

http://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_War

[

[^](#)

]